

PARLEM-NE

JOAN SOLÀ

“La Fuiina”

Si sou del ram sensible a les paraules, remenareu diccionaris; però jo he tingut més sort

Si aneu cap als poblets del Molar i la Figuera, podreu contemplar des d'algun *bellveure* la xica i ordenada comarca del Priorat, esplèndida aquests dies que les pluges fan brotar aquelles vinyes, ahir mig abandonades, avui pagades a pes d'or. Si teniu la sort que us passegin per alguna partida, sentireu que diuen *La Fuiina*. Si sou del ram sensible a les paraules, ja us veig remenant diccionaris. Però jo he tingut més sort: he rebut resposta de persones grans d'aquí a un dubte que se'm presentava. Els ho explico.

Es tracta de la *fagina* (nom estàndard), mamífer carnívor de la família dels mustèlids, més gros que la mostela, de pèl bru al llom i blanc a la gorja i al pit; fa mig metre de llarg i la cua li dobra la llargada. Sembla que el nom li ve d'un derivat del llatí *fagus* 'faig', perquè ronda per les fagedes, potser quan no troba res més per menjar. El nom figura al llarg de la història i a través dels dialectes amb diverses variants: *fagina*, *faïna*, *fatgina*, *fusina*, *fuïna*, *fuina* i potser *foïna*. Aquesta última forma la dona Coromines com a sentida l'any 1936 precisament al Molar (barranc de *Les Foïnes*), on la *o* hauria de ser segura perquè allà la *o* àtona no es pronuncia *u*. I diu que a Falset va sentir *fuïna*. Però la gent gran d'aquests pobles, la Sra. Filomena Anguera (del Molar) i el Sr. Francesc Vernet (del Masroig), pronuncien indiscutiblement *Les Fuïnes* (una partida abarrancada del Molar) i *La Fuiina* (cada tros de la partida), amb *u*. La

primera edició del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* (2003) dona el *Barranc de la Foïna* a tocar del poble de Falset i no enregistra res al Molar. Moralitat de tot això: és probable que aquí pertot sigui *fuïna*, i potser el responsable del *Nomenclàtor* no va afinar més.

Però hi ha una altra moralitat, potser més pràctica avui. La jove enòloga que ens ensenyava la partida pronunciava *Les Fuïnes*, amb diftong; i després ens va ensenyar el celler on es produeix el vi que precisament porta aquest nom: *Les Fuïnes*. Potser l'enòloga no era d'aquells voltants o potser per a ella aquest nom no és familiar o potser de tant veure el nom escrit el pronunciava tal com el veia: coses totes molt normals i habituals en aquest terreny de la llengua. La pàgina web de tal marca de vi es fa un embolic amb les dues formes *Fuina* i *Fuïna*. Jo no sóc qui per solucionar-los un problema que no sembla pas que sigui tal problema: simplement calia escriure i pronunciar *fuïna*. Però sí que els aconsello que s'informin de manera decisiva i, si cal, arreglin el nom del vi. Un vi de tanta qualitat com aquest, rumbejant un nom que encara és més elegant amb dièresi, segur que serà rebut amb gran consideració als Estats Units.

He usat *bellveure* ('indret elevat des d'on es contempla bellament un paisatge'), que vaig trobar fa anys no sé en quin escriptor i me'n vaig enamorar, encara que el diccionari oficial no el reculli (llàstima). Sembla que és una formació moderna que correspon al clàssic *Bellver* 'bell veure'.*

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Renadiu?

Visito Otos, a la Vall d'Albaida. El físic i novel·lista Joan Olivares ha sembrat el seu preciós poblet amb molts rellotges de sol dissenyats per artistes tan prominents com Andreu Alfaro. Als jardins del Palau del Marquès de Sant Josep, actual seu de l'ajuntament de la vila, hi ha un curiós artefacte solar que acompanya la pedra de Basset. Es va inaugurar ara fa dos anys, pel tercer centenari de la batalla d'Almansa, el 25 d'abril del 2007. L'artefacte està disposat de tal manera que cada 25 d'abril l'ombra cobreix les quatre barres de l'ensenyà valenciana. La força simbòlica d'aquest joc d'ombres es complementa amb una llegenda que m'intriga: "25 d'abril de 1707-2007, 300 anys de renadiu". Renadiu? Joan Olivares me n'acclareix el sentit: "La paraula *renadiu* l'empraven els llauradors per a referir-se als cultius que naixien espontàniament i creixien sense conreu a partir de les llavors que havien quedat en el camp de la collita de l'any anterior". La veritat és que resulta un terme ben ajustat per explicar la pervivència de la cultura catalana en molts indrets del territori ignot que solíem anomenar Països Catalans. Tornem-hi?*

Retrat | Pere Guixà

Pompeu Gener

Home pintoresc i enginyós, Pompeu Gener (1848-1920) és un dels protagonistes de la sèrie de petits retrats *Els singulars anecdòtics* -llibre insòlitàment mai reeditat, escrit per Plàcid Vidal el 1925-, autèntica mina per conèixer la personalitat d'escriptors i d'altres artistes catalans de la cruïlla dels segles XIX i XX, entre els quals els més valuosos i integrats que hi veiem són Jacint Verdaguer, Juli Vallmitjana i Joan Puig i Ferrer.

A cavall de la bohèmia rosa i negra, per a Pompeu Gener no és del tot vàlida la divisa que

posseïa més entusiasme que criteri, encara que això no devia importar-li gaire. Va doctorar-se en farmàcia a la Universitat de Barcelona i en medicina a París, on va conèixer Victor Hugo, Sara Bernhardt, August Renan i Émile Zola.

D'un positivisme racionalista, la seva obra va evolucionar cap al vitalisme de Nietzsche, des del qual va adscriure's al Modernisme, si bé no tant per l'essència de la seva obra sinó pel seu anecdotari detonant. Va escriure en català, castellà i francès. La novel·la *La mort et le diable* va escandalitzar els seus contemporanis i *Herejías*, un tractat

d'antropologia, posa fonaments al nacionalisme català de base ètnica.

Regentava una farmàcia al carrer Petritxol, tot i que els últims anys de la seva vida, quan va intentar viure de la ploma, va passar-los pobrament. Habitual d'Els Quatre Gats, la morfina i el làudan estimulaven la seva imaginació i intensificaven el seu esperit arbitrari. A la manera de Francesc Pujols, part de la seva obra s'entén millor des de l'oralitat. Peius -així el coneixien els seus amics- va crear llegendes impossibles al seu voltant, sobretot inspirades pels viatges que va fer per l'Orient i la costa

'Herejías' posa fonaments al nacionalisme català de base ètnica

africana, fet que contrasta amb la seriositat que trobem a la biografia *Pompeu Gener y el Modernismo*, visió castellana de l'autor.

"Funàmbul d'ínfima categoria, pur ignorant i paràsit més o menys graciós", així el titlla Josep Pla, amb qui sovint va topar a les tertúlies de l'Ateneu Barcelonès i potser també al bar. En català els seus llibres més coneguts són *Els cent consells del Consell de Cent*, volum en vers de caràcter aforístic i còmic, i l'autobiogràfic *Amics i mestres*, suma de retrats que entronca amb el llibre de Vidal que dèiem al principi.*